Procedurálne programovanie

Ján Zelenka Ústav Informatiky Slovenská akadémia vied

Obsah prednášky

- 1. Opakovanie
- 2. Dvojrozmerné polia
- 3. Reťazce

Spätná väzba: https://forms.gle/6q5D2G6UwrtimXEx9

Opakovanie

Statická a dynamická alokácia

Statická alokácia vymedzuje pamäť na zásobníku

- automaticky sa uvoľní po dokončení bloku kódu (koniec funkcie, cyklu...)
- Výrazne rýchlejšia
 - Na zásobníku nevzniká fragmentácia, ľahké uvoľnenie
 - Vrchol zásobníka je v cache
- Krátkodobé premenné

Dynamická alokácia vymedzuje pamäť na halde

- existuje do explicitného uvolnenia (alebo do skončenia programu)
- vymedzenie pamäte v halde (heap)
- za behu programu dynamicky prideliť (alokovať) oblasť pamäte určitej veľkosti
- pristupuje sa do nej prostredníctvom ukazovateľov

Opakovanie

Dynamická alokácia pamäte:

```
char *p_c;

p_c = (char *) malloc(1000 * sizeof(char));
...
free(p_c);
p_c = NULL;
```

 nepotrebnú pamäť je vhodné ihneď vrátiť operačnému systému

aritmetické operácie nad ukazovateľmi

```
pole[X] je definované ako * (pole + X)
```

- realizované na úrovni <u>prvkov</u>
 - nie bytov
 - majme pole typu int*
 - pripočíta sa x * sizeof(int) bytov
- adresa začiatku pola je priradená do ukazovateľa

- S ukazovateľmi je možné vykonávať nasledovné aritmetické operácie:
 - súčet ukazovateľa a celého čísla
 - rozdiel ukazovateľa a celého čísla
 - porovnávanie ukazovateľov rovnakého typu
 - rozdiel dvoch ukazovateľov rovnakého typu
- Majú zmysel len v rámci bloku dynamicky vytvorenej pamäte (POLIA)
- Ostatné operácie nedávajú zmysel
 - OS nezaručí, že neskôr alokovaný blok bude na vyššej adrese

- Operátor sizeof

Vieme:

Potom

Polia a ukazovatele

```
int *p;
int A[10]={0};
p = (int *) malloc(4 * sizeof(int));
```

p je dynamické pole, ktoré vzniká v čase behu programu

A je konštantný smerník jeho hodnota sa nedá meniť, adresa začiatku bloku pamäti alokovaného pre statické pole

Platí:

Rozdiel medzi statickými a dynamickými poliami je v definícii a v spôsobe prideľovania pamäte.

.

Porovnávanie ukazovateľov s konštantou NULL

- bez explicitného pretypovávania
- \bullet p = NULL
 - neukazuje na žiadne zmysluplné miesto v pamäti

```
int n, *p;
...
if (n >= 0)
    p = alokuj(n);
else
    p = NULL;
...
if (p != NULL)
...
```

Polia a ukazovatele

Veľkosť poľa

- uchovávať v (celočíselnej) premennej
 - pri odovzdaní poľa ako argument funkcie treba dve premenné: smerník na adresu začiatku poľa a veľkosť poľa
- Dynamické pole
 - sizeof (*pole) vráti koľko bytov treba na uloženie jedného prvku poľa (napr. 4 byty v prípade poľa celých čísiel).
 - sizeof (pole) vráti koľko bytov treba na uloženie samotného ukazovateľa pole -> to je 8 bytov (respektíve 4 byty na 32-bitovom OS).
- Statické pole
 - sizeof (pole) vráti veľkosť poľa v bytoch
 - po predaní poľa cez argument funkcie informácia o jeho veľkosti sa stráca

Viacrozmerné polia

Dvojrozmerné pole

- statické dvojrozmerné pole
- pole ukazovateľov
- ukazovateľ na pole
- ukazovateľ na ukazovateľ

Dvojrozmerné pole

Statické dvojrozmerné pole

[0][0]	[0][1]	[0][2]	[0][3]
[1][0]	[1][1]	[1][2]	[1][3]
[2][0]	[2][1]	[2][2]	[2][3]
[3][0]	[3][1]	[3][2]	[3][3]
[4][0]	[4][1]	[4][2]	[4][3]

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20

Statické dvojrozmerné pole

int xa[2][3];

- pole xa:
 - alokované pri preklade
 - súvislý blok 6 prvkov
 - uložené po riadkoch
 - konštantný ukazovateľ

Uloženie viacrozmerného poľa v pamäti

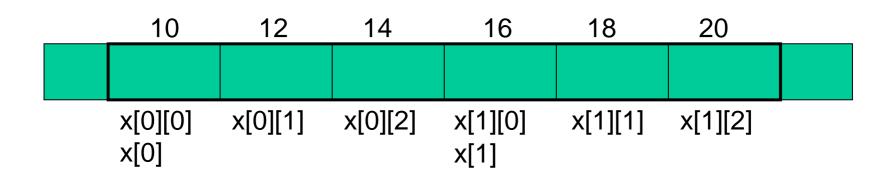
- x a x [0] tá istá adresa, len iného typu
- x+1 a x [0]+1 predstavujú odlišné adresy
- x ukazovateľ na dvojrozmerné pole
- x[i] ukazovateľ na i-ty riadok
- * (x + 1) == x[1] == 16 adresa prvého riadku
- x[i][j] hodnota prvku dvojrozmerného poľa

Uloženie viacrozmerného poľa v pamäti

- $\cdot x[i] == *(x + i) adresa i-teho riadku$
- &x[i][j] == x[i] + j == *(x + i) + j
 adresa (i,j) pozicie prvku
- x[i][j] == x(x[i] + j) == x(x(x + i) + j)
 - hodnota (i,j) pozicie prvku

Dvojrozmerné pole

- statické dvojrozmerné pole
- pole ukazovateľov
- ukazovateľ na pole
- ukazovateľ na ukazovateľ

Pole ukazovateľov

```
int *xb[2];
```

- pole xb:
 - jednorozmerné pole dvoch ukazovateľov na int
 - ukazovatele sa využijú na riadky poľa, pre ktoré musíme alokovať pamäť pre 3 stĺpce

```
xb[0] = (int *) malloc(3* sizeof(int));
xb[1] = (int *) malloc(3* sizeof(int));
```

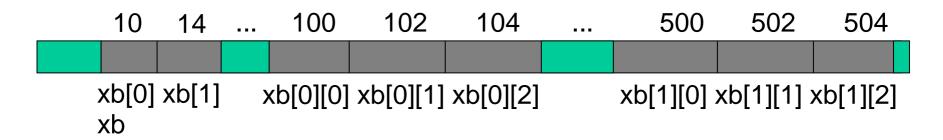
potom sa dá použiť:

```
xb[0][2] = 5;
```


Pole ukazovateľov

- pole xb:
 - jednotlivé riadky nemusia nasledovať v pamäti bezprostredne za sebou
 - ak statickému poľu int xa[2][3] priradíme xa[0][3] = 5, potom sa hodnota priradí xa[1][0], u poľa xb to nemusí platiť

Dvojrozmerné pole

- statické dvojrozmerné pole
- pole ukazovateľov
- ukazovateľ na pole
- ukazovateľ na ukazovateľ

Ukazovateľ na pole

- pole xc:
 - xc je ukazovateľ na pole troch int-ov
 - ak alokujeme dostatok pamäte ako dvojrozmerné pole

$$xc = (int *) malloc(2 * 3 * sizeof(int));$$

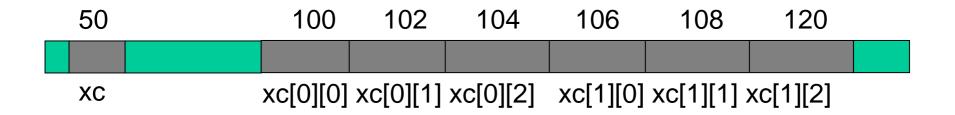
- xc ukazuje na pole 6 prvkov združených po troch
- obdoba statického poľa

dá sa použiť:
$$xc[0][2] = 5;$$

Ukazovateľ na pole

- pole xc:
 - jednotlivé riadky nasledujú v pamäti bezprostredne za sebou

Dvojrozmerné pole

- statické dvojrozmerné pole
- pole ukazovateľov
- ukazovateľ na pole
- ukazovateľ na ukazovateľ

Ukazovateľ na ukazovateľ

- pole xd:
 - (1) alokujeme ukazovatele na riadky

```
xd = (int **) malloc(2 * sizeof(int *));
```

(2) alokujeme jednotlivé riadky

```
xd[0] = (int *) malloc(3 * sizeof(int));
xd[1] = (int *) malloc(3 * sizeof(int));
```

dá sa použiť:

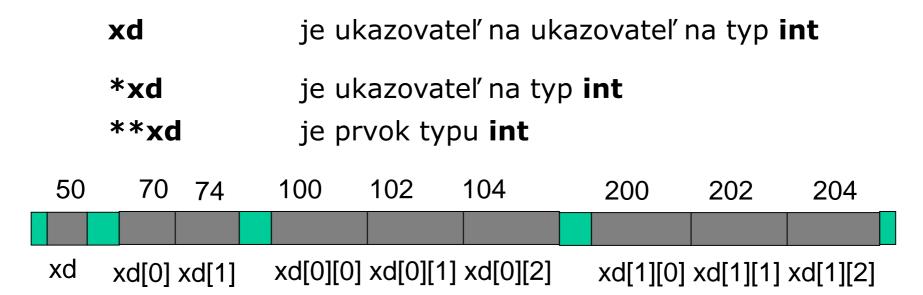
$$xd[0][2] = 5;$$

Ukazovateľ na ukazovateľ

int **xd;

pole xd:

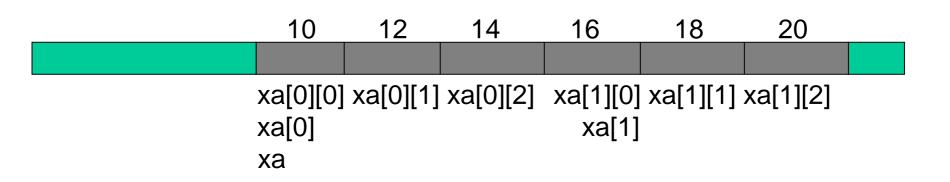

Porovnanie: typ poľa

- definícia xa (int xa[2][3]) predstavuje statické pole
- definícia xb (int *xb[2]), xc (int (*xc)[3]) a xd
 (int **xd) predstavujú po alokácii dynamické polia

- xa (int xa[2][3]): pamäťovo najvýhodnejšia
 - Výhoda nie je potrebná alokácia ďalších smerníkov
 - Nevýhoda potreba veľkého bloku pamäte, problém v prípade poľa veľkého rozsahu

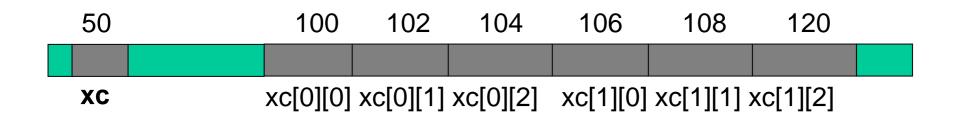

- xa (int xa[2][3]): pamäťovo najvýhodnejšia
- xb(int *xb[2]): naviac pamäť pre 2 ukazovatele (počet riadkov xb[0], xb[1])
 - riadky nie sú v pamäti uložené v celku

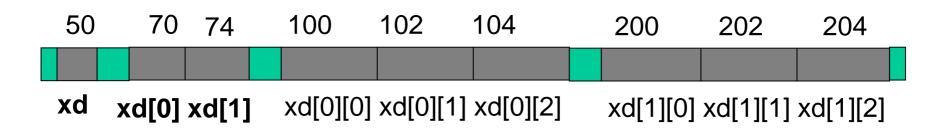

- xa (int xa[2][3]): pamäťovo najvýhodnejšia
- xb(int *xb[2]): naviac pamäť pre 2 ukazovatele (počet riadkov xb[0], xb[1])
- xc (int (*xc)[3]): naviac pamäť pre 1 ukazovateľ na typ int

- xa (int xa[2][3]): pamäťovo najvýhodnejšia
- xb(int *xb[2]): naviac pamäť pre 2 ukazovatele (počet riadkov xb[0], xb[1])
- xc (int (*xc)[3]): naviac pamäť pre 1 ukazovateľ na typ int
- xd (int **xd): naviac 3 ukazovatele (pre xd a riadky),
 najpomalší prístup k prvkom
 - riadky nie sú v pamäti uložené v celku

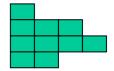

Porovnanie: charakteristika

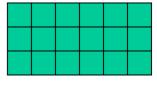
•xa(int xa[2][3]): pravoúhle pole

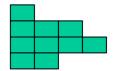
•xb(int *xb[2]): "zubaté" pole

•xc (int (*xc)[3]): pravoúhle pole

•xd (int **xd): "zubaté" pole

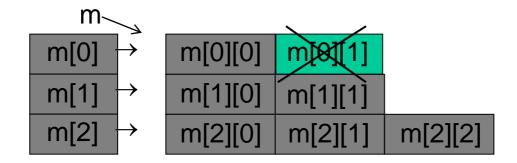

Zubaté pole

dvojrozmerné pole s rôznou dĺžkou riadkov - časť matice pod diagonálou (vrátane) - int *m[3]

```
int *m[3], i;
for(i = 0; i < 3; i++)
    m[i] = (int *) malloc((i+1) * sizeof(int));</pre>
```

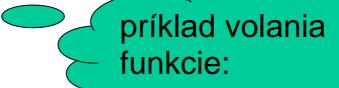

Pravouhlé pole

```
int **alokuj2D(int riadky, int stlpce)
 int **p, i;
 p = (int **) malloc(riadky * sizeof(int *));
 for (i = 0; i < riadky; i++)
   p[i] = (int *) malloc(stlpce * sizeof(int));
 return p;
```

```
int **a, **b;
a = alokuj2D(3, 5);
b = alokuj2D(10, 20);
```


Dvojrozmerné pole ako parameter funkcie

Podobne ako jednorozmerné pole

- odlišnosť:
 - prvá dimenzia prázdna []
 - druhá dimenzia musí byť uvedená, napr. [10]
- preto
 - je potrebné preniesť do funkcie aj počet riadkov
 - skutočný parameter: len pravouhlé polia (xa, xc)

```
double x[5][6];
double x[][5] alebo double (*x)[5]

double *x[5]
```


Inicializácia polí

double
$$f[3] = \{1.5, 3.0, 7.6\};$$

double
$$f[] = \{1.5, 3.0, 7.6\};$$

ak nie je uvedený počet prvkov, určí sa podľa počtu hodnôt.

double
$$f[3] = \{1.5, 3.0\};$$

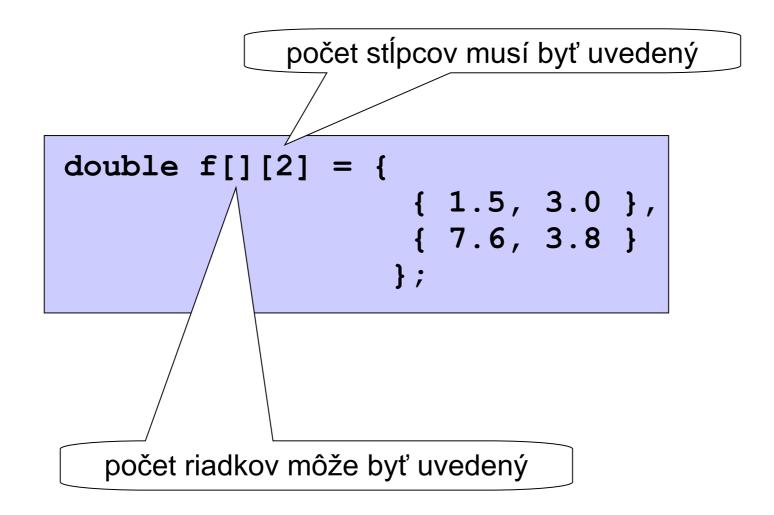
ak je hodnôt menej, doplní sa hodnotami 0.0

double
$$f[3] = \{1.5, 3.0, 7.6, 3.8\};$$

ak je hodnôt viac → chyba

Inicializácia dvojrozmerných polí

Korektné uvoľnenie pamäte

```
int n;
scanf("%d", &n);
int **pole 2D = malloc(n*sizeof(int*));
for(int i=0; i<n; i++) {
    pole 2D[i] = malloc((i+1)*10*sizeof(int));
for(int i=0;i<n;i++) {
    free(pole 2D[i]);
    pole 2D[i] = NULL;
free (pole 2D);
pole 2D= NULL;
```


- znaková premenná uchováva kód znaku
 - celé číslo
- reťazce sú jednorozmerné polia typu char
 - z celkovej pamäte je aktívna len časť od začiatku poľa po znak '\0' ukončovací znak
 - ak nie je reťazec ukončený znakom '\0', považuje sa za reťazec celá nasledujúca oblasť v pamäti až do najbližšieho znaku '\0'
 - dĺžka reťazca je pozícia znaku '\0'
 - nemusíme si ju pamätať v premennej
 - skrátenie pomocou posunu null

a

h

0

Reťazce

staticky:

char s[6] = "ahoj";

(ASCII kód 0) nepliesť si s cifrou 0 (<u>jej kód je 48</u>)

znak null alebo 0

char s[] = "abrakadabra";

"dynamicky":

char *s; inicializuje sa miesto

s = (char *) malloc(6);

5

neukončený '\0'

ukončený '\0'

pole inicializované na "ahoj"

s nie je dynamický reťazec, ale ukazovateľ na typ char a je inicializovaný adresou reťazcovej konštanty (ktorá má obsah ahoj)


```
char *retazec = "Jan";
retazec = "Karol";
retazec[3] = 's';
```

nie je možné meniť reťazcovú konštantu

```
char s[10] = "Hallo";
s = "ahoj";
s[3] = 'r';
```

nie je možné priradiť statickému reťazcu konštantu

- 'z' vs "retazcova_konstanta"
- statická časť programu
- Inicializácia reťazca (== pole znakov ukončené '\0'):
- ako pole: char s[] = {'A','h','o','j','\0'};
- pomocou konštanty: char s[] = "Ahoj";

- Pracujeme s ním ako s jednorozmerným poľom
 - operátor []

```
char s[10];
for (i = 0; i < 10-1; i++)
    s[i] = '*';
s[10-1] = '\0';</pre>
```

dôležité: ukončiť reťazec!

Môžeme využiť ukazateľovú aritmetiku

s je adresa na prvý znak reťazca

zmena konca reťazca

ukazovateľ na časť iného reťazca

- Reťazce nemenia svoju veľkosť automaticky
 - automatické zväčšovanie
 - zápis za koniec poľa
- operátor + sčíta ukazovatele na reťazce nie je to zreťazenia (Java, C++)

- dynamicky vytvorený reťazec sa nedá inicializovať
- (inicializácia sa vykonáva pri preklade, kedy ešte pole nie je vytvorené)

```
char *s;
s = (char *) malloc(10);
s = "ahoj";
                                     alokovanie 10
char c;
                                      znakov do s
int i=0;
while ((c=getchar()) != '\n' && i < 9)
   s[i++] = c;
s[i] = ' \setminus 0';
                načítanie aj pomocou scanf
```



```
char s[10];
...
scanf("%s", s);
```

sem nepartrí &, pretože s je adresa

- scanf() vynecháva biele znaky a číta po prvý biely znak
 - Výhoda nemusíme ošetrovať prázdne znaky na začiatku riadku
 - Nevýhoda načítavanie sa ukončí pri prvom prázdnom znaku
- ak je na vstupe " ahoj Eva!", scanf() prečíta iba "ahoj" a zvyšok zostáva v bufferi klávesnice

Formátovaný vstup a výstup z a do reťazca

 použitie výhod formátovaného vstupu a výstupu, ale nevypísať nič na obrazovku ani nenačítavať

```
int sprintf(char *s, char *format, ...);
```

pracuje ako fprintf, ale zapisuje do reťazca s

```
int sscanf(char *s, char *format, ...);
```

pracuje ako fscanf, ale číta z reťazca s

Riadkovo orientovaný vstup a výstup z terminálu^{PrPr - P6}

okrem scanf(), printf() aj:

```
char *gets(char *s);
```

číta celý riadok do s: na koniec nezapíše \n, ale \0, vracia ukazovateľ na s, ak je riadok prázdny dáva do s

```
int puts(char *s);
```

vypíše reťazec a odriadkuje (\n), vráti nezáporné <u>číslo ak sa podarilo vypísať, inak **EOF**</u>

Riadkovo orientovaný vstup a výstup z terminálu^{PrPr - P6}

okrem fscanf(), fprintf() aj:

```
char *fgets(char *s, int max, FILE *fr);
```

číta riadok zo súboru do konca riadku ale maximálne max znakov, načítané zapíše do s (aj s \n), vracia ukazovateľ na s, ak je koniec súboru tak **null**

```
int fputs(char *s, FILE *fw);
```

do súboru **fw** vypíše reťazec **s**, neodriadkuje ani neukončuje pomocou **\0**, vráti nezáporné číslo ak sa podarilo vypísať, inak **EOF**

Definícia typu pre reťazce

```
typedef char *STRING;
```

Treba rozlišovať:

- nulový ukazovateľ NULL a nulový reťazec '\0':
 - nulový ukazovateľ neukazuje na žiadne miesto v pamäti,
 - nulový reťazec má v 0-tom prvku znak '\0'
- "x" a 'x':
 - "x" je reťazec s jedným znakom ukončený '\0' (2 Byty)
 - 'x' je jeden znak (1 Byte)

- Reťazec sa nedá kopírovať priradením
- Reťazce sa nedajú porovnávať (==, !=, >, < atď.)
 Funkcionality si treba naprogramovať, alebo použiť funkcie z knižnice
- nie sú súčasťou samotného jazyka C
- Využitie knižnice string.h
 - dokumentácia http://www.cplusplus.com/reference/cstring/
 - prehľad: https://en.cppreference.com/w/c/string/byte
- Základné pravidlá
 - reťazec je ukončený znakom '\0'
 - pri modifikácii reťazca má výstupný reťazec dostatočnú veľkosť


```
int strlen(char *s);

vracia dĺžku reťazca (bez \0)
```

```
char *strcpy(char *kam, char *co);
```

kopírovanie reťazca co do kam, vracia ukazovateľ na kam (reťazec kam musí byť dosť dlhý)


```
char *strcat(char *kam, char *co);
```

pripojí reťazec co ku kam, vracia ukazovateľ na kam (reťazec kam musí byť dosť dlhý -> strlen(kam) strlen(co) + 1)

```
int strcmp(char *s1, char *s2);
```

vracia 0, ak sú reťazce rovnaké, záporné číslo, ak **s1** je skôr (abecedne), inak kladné číslo (porovnáva sa na základe kódov znakov -> 'Z' je skôr ako 'a'


```
char *strchr(char *s, char c);
```

nájdenie znaku c v reťazci s, vracia prvý výskyt znaku, ak sa v s nenachádza, vráti **null**

```
char *strstr(char *s1, char *s2);
```

vracia ukazovateľ na prvý výskyt reťazca **s2** v reťazci **s1,** v prípade neúspechu **NULL**

Práca s časťou reťazca

- podobne ako uvedené funkcie,
- v názve je n (zo slova number), napr. strncpy():

```
char *strncpy(char *s1, char *s2, int max);
```

kopírovanie najviac max znakov z reťazca s2 do s1, vracia ukazovateľ na s1

Práca s reťazcom naopak

- podobne ako uvedené funkcie,
- v názve je r (zo slova reverse), napr. strrchr():

```
char *strrchr(char *s, char c);
```

nájdenie znaku c v reťazci s, vracia posledný výskyt znaku, ak sa v s nenachádza, vráti NULL

Prevody reťazcov na čísla

konvertovanie reťazca číslic na číslo (funkcie

definované v stdlib.h)

prekonvertuje reťazec

znakov na int

int atoi(char *s);

long atol(char *s);

prekonvertuje reťazec znakov na **long**

float atof(char *s) <

prekonvertuje reťazec znakov na **float**

Pri vstupe a výstupe nie je konverzia potrebná (scanf () a printf ()

Kontrola znakov v reťazci

Knižnica **type.h** – http://www.cplusplus.com/reference/cctype/

- isalnum(znak) je znak písmeno alebo číslica?
- isdigit(znak) je znak desiatková číslica?
- isxdigit(znak) je znak hexadecimálna číslica?
- isalpha(znak) je znak písmeno (veľké/malé)?
- islower(znak) je znak malé písmeno?
- isupper(znak) je znak veľké písmeno?
- ispunct(znak) je znak špeciálny (vypísateľný)?
- isprint(znak) dá sa znak vypísať (medzera, písmeno...)?
- isgraph(znak) má znak grafickú podobu (písmeno, číslica...)?
- isspace(znak) je znak biely (nový riadok, medzera..)?
- iscntrl(znak) je znak riadiaci?

Prevod znakov:

- tolower(znak) veľké písmeno prevedie na malé písmeno
- toupper(znak) malé písmeno prevedie na veľké písmeno

pole ukazovateľov na reťazce

zvyčajne zubaté (reťazce/riadky majú rôznu dĺžku)

```
p_text
iba reťazec p text[2] je alokovaný
dynamicky, ostatné sú statické
  char *p text[4];
                                          [2]—
  p_text[0] = "prvy";
                                          [3]—
  p text[1] = "druhy";
  p text[2] = (char *) malloc(6);
  strcpy(p text[2], "treti");
                                              druhy\0
  p text[3] = "stvrty";
                                              treti\0
  strcpy(p text[3], "Stvrty");
```

chyba p_text[3] zápis do pamäti s konštantným reťazcom

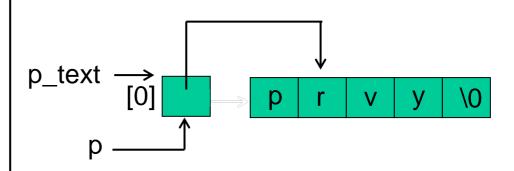
```
char *p text[4], c, *p;
                                       prístup k
                                      jednotlivým
c = p text[0][0];
                                    prvkom reťazca
p = &p text[0][0];
while (*p != '\0')
                                       vypísanie
    putchar(*p++);
                                       reťazca po
                                        znakoch
printf("%s \n", p_text[1]);
puts(p text[2]);
                                       vypísanie
                                        reťazca
                                        pomocou
  vypísanie reťazca pomocou puts ()
                                       printf()
```



```
char *p_text[4], **p;
...
p = p_text;
puts(++*p);
```

- vypíše sa "rvy" pretože
 *p ukazuje na nultý
 prvok poľa p text
- p_text[0] potom ukazuje na "rvy" a táto zmena je trvalá

- p ukazuja na p_text,
- *p ukazuje na p_text[0]
- príkaz ++*p zväčší
 hodnotu na tej adrese o 1,
 teda zväčší p_text[0]


```
char *p_text[4], **p;
...
p = p_text;
puts(*++p);
```

vypíše sa "druhy"
pretože sme najprv
zvýšili p o 1 (posunuli
sme ho na druhý riadok a
potom vypísali reťazec,
kam ukazuje p)

```
char *p_text[4], **p;
...
p = p_text;
for (i = 0; i < 4; i++)
    puts(*p++);</pre>
```

++ má väčšiu prioritu ako *, riadok sa najprv vypíše a ukazovateľ p sa posunie na druhý riadok.

Časté chyby pri práci s reťazcami

- nedostatočne veľký cieľový reťazec (napr. strcpy())
- nekorektné ukončenie reťazca
 - funkcie z knižnice string sa správajú nekorektne
 - napr. zapisujeme mimo rozsah poľa
 - vzniká napr. pri prepísaní, nevložením... znaku '\0'
- dĺžka/veľkosť reťazca sa udáva bez znaku '\0' (strlen())
- operátor == neporovnáva reťazce (strcmp())
- operátor + nezreťazuje reťazce

Ďakujem vám za pozornosť!

Spätná väzba: https://forms.gle/6q5D2G6UwrtimXEx9